

- лифицированных специалистов в условиях современного общества / И.Б. Коленкина // Актуальные проблемы экономики предпринимательства : сб. науч. тр. – Воронеж, 2001. – С. 232-234.
5. Кривонос К.О. Іноваційний підхід в системі управління кадрового забезпечення виноградо-виноробної галузі / Сучасний стан і тенденція розвитку економіки країни. Збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 11-12 травня 2012 р.) – Одеса : у 2-х частинах. – О. : «Центр економічних досліджень та розвитку», 2012. Ч. II. – 132 с. (С. 38-39).
 6. Индекс экономики знаний – информация об исследовании [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/knowledge-economy-index/knowledge-economy-index-info>.
 7. Іноваційна діяльність промислових підприємств у 2013 році. Експрес-випуск / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
 8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році : статистичний збірник. – К., 2013 / Державна служба статистики України. – 287 с.

УДК 339.138.3.018:237.328.82(531)

Латишев К.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу*

Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Пирогов Д.Л.

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки*

Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Караулова Ю.В.

аспірант кафедри маркетингу

Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВАГОНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сутність статті полягає у дослідженні існуючих методичних підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства та визначенні особливостей їх застосування у сучасній практичній діяльності вітчизняних підприємств. У результаті дослідження обґрунтовано, що проблема оцінки рівня конкурентоспроможності є комплексною. В основу запропонованої авторами методики покладено експертне визначення вагомості впливу факторів у розрізі чотирьох підсистем та розрахунок зведених індексів значущості кожної підсистеми з урахуванням показників, що формують фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, оцінка, вагонобудування, комплексність, фактори впливу, методика.

Латышев К.А., Пирогов Д.Л., Караулова Ю.В. МЕТОДИКА ОЦЕНКИ УРОВНЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВАГОНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Сущность статьи заключается в исследовании существующих методических подходов к оценке уровня конкурентоспособности предприятия и определении особенностей их применения в современной практической деятельности отечественных предприятий. В результате исследования обосновано, что проблема оценки уровня конкурентоспособности является комплексной. В основу предложенной авторами методики положено экспертное определение весомости влияния факторов в разрезе четырех подсистем и расчет сводных индексов значимости каждой подсистемы с учетом показателей, формирующих факторы влияния на конкурентоспособность предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, оценка, вагоностроение, комплексность, факторы влияния, методика.

Latyshev K.A., Pyrogov D.L., Karaulova I.V. METHODOLOGICAL ESTIMATES LEVEL OF ENTERPRISES COMPETITIVENESS RAILWAY CAR

The essence of article is a study of the existing methodological approaches to the assessment of the competitiveness of enterprises and the determination of the characteristics of their application in the modern practice of domestic enterprises. The research proved, that the problem of assessing the level of competitiveness is complex. The basis of the methodology proposed by the authors supposed expert evaluation of the effect of weighting factors in the context of the four sub-systems and calculation of composite indexes of the importance of each subsystem based on indicators that form the factors influencing the competitiveness of the enterprise.

Keywords: competitiveness, evaluation, railcar, complexity, influences, technique.

Постановка проблеми. Теоретичне обґрунтування розвитку ринкового середовища передбачає врахування дії економічних законів і категорій в умовах конкуренції суб'єктів економічної системи. Ефективність участі у конкурентному середовищі підприємств можна характеризувати категорією конкурентоспроможності, що є відображенням його розвитку та сутності господарської діяльності як суб'єктів конкуренції. Постає проблема виділення особливостей конкурентоспроможності як для середовища госпо-

дарської діяльності, так і для окремих суб'єктів господарювання, зокрема вагонобудівних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сутності категорії конкурентоспроможності та її співвідношенням з іншими взаємопов'язаними категоріями, зокрема конкуренцією, конкурентним статусом, конкурентною перевагою, конкурентною позицією, присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: А. Томпсона, К. Прахалада, Я. Гордона, Я. Жаліло, З. Борисен-

ко, Я. Белінської, Я. Базелюка, Р. Фатхутдинова, А. Юданова та ін. Однак, враховуючи наукові підходи, конкурентоспроможність вагонобудівного підприємства відображає ознаки динамічності господарських відносин, що вимагає розгляду еволюції економічних поглядів стосовно цього поняття, зокрема з урахуванням функціональних та організаційно-економічних особливостей промисловості.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні існуючих методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства та визначенні особливостей їх застосування у сучасній практичній діяльності вітчизняних вагонобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематика ефективного управління діяльністю вітчизняних підприємств вагонобудування, що функціонують як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках, набуває особливої актуальності у зв'язку із загостренням конкуренції на світових ринках. На сьогодні, коли конкурентна боротьба розгортається на полі співвідношення ціни та якості продукції, а світовий ринок вагонобудування відкритий для відносно дешевої залізничної техніки з Китаю, для українських вагонобудівних підприємств важливо зберегти власні сегменти ринку та по можливості розширити сфери свого впливу [1, с. 1]. Перед вагонобудівними підприємствами України стоять завдання суттєво підвищити ефективність виробництва, перейти на інноваційну модель розвитку, забезпечити

фінансово-виробничих ресурсів; сприяти оптимізації показників, доходів та прибутків вагонобудівного підприємства тощо.

Крім позитивних наслідків, конкуренція має вагомий негативний вплив на стан суб'єктів господарювання. Так, негативні наслідки призводять до неефективного використання робочої сили та створення умов для безробіття; сприяють неефективному використанню ресурсів вагонобудівного підприємства; обумовлюють погіршення якості продукції; впливають на погіршення фінансового стану значної частини підприємств галузі та сприяють їх банкрутству; підштовхують до привласнення монополю високих прибутків окремих підприємств.

Слід зазначити, що визначення рівня конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств може проводитися різними суб'єктами залежно від поставлених для вирішення завдань, а також від мети дослідження. У випадку, якщо визначення рівня конкурентоспроможності проводиться державними органами, то воно має бути незалежним і від вагонобудівних підприємств, що досліджуються, і від зацікавлених компаній, що виступають у ролі конкурентів.

Виходячи із завдань, визначення рівня конкурентоспроможності підприємства слід проводити у взаємозв'язку із його динамічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища [4, с. 90]. Для такого вивчення є необхідним використання відповідних принципів, підходів та мето-

розвиток усіх факторів конкурентоспроможності [2, с. 38]. За сучасних умов галузь вагонобудування стає досить привабливою, оскільки середня рентабельність по галузі 40-50% (середня рентабельність по галузі машинобудування 10-15%). Це викликає появу на ринку нових гравців – вітчизняних та зарубіжних вагонобудівних підприємств і розширення виробничих потужностей вже існуючими [3].

Успіх формування конкурентного середовища значною мірою залежить від відповідності та своєчасності нормативно-правового забезпечення, якості знань підприємців щодо нормативно-правових актів, від вміння їх використовувати і застосовувати у повсякденній практиці. Важливо наголосити, що будь-яке підприємство може відчувати на собі як позитивні, так і негативні наслідки конкуренції (рис. 1).

Як механізм просування і розвитку конкуренція може сприяти та відповідно підтримувати процеси розвитку вагонобудівних підприємств; сприяти оперативній зміні асортименту продукції та покращенню її якості; обумовлювати мінімізацію витрат та визначати оптимальну ціну; заохочувати до раціонального та ефективного використання

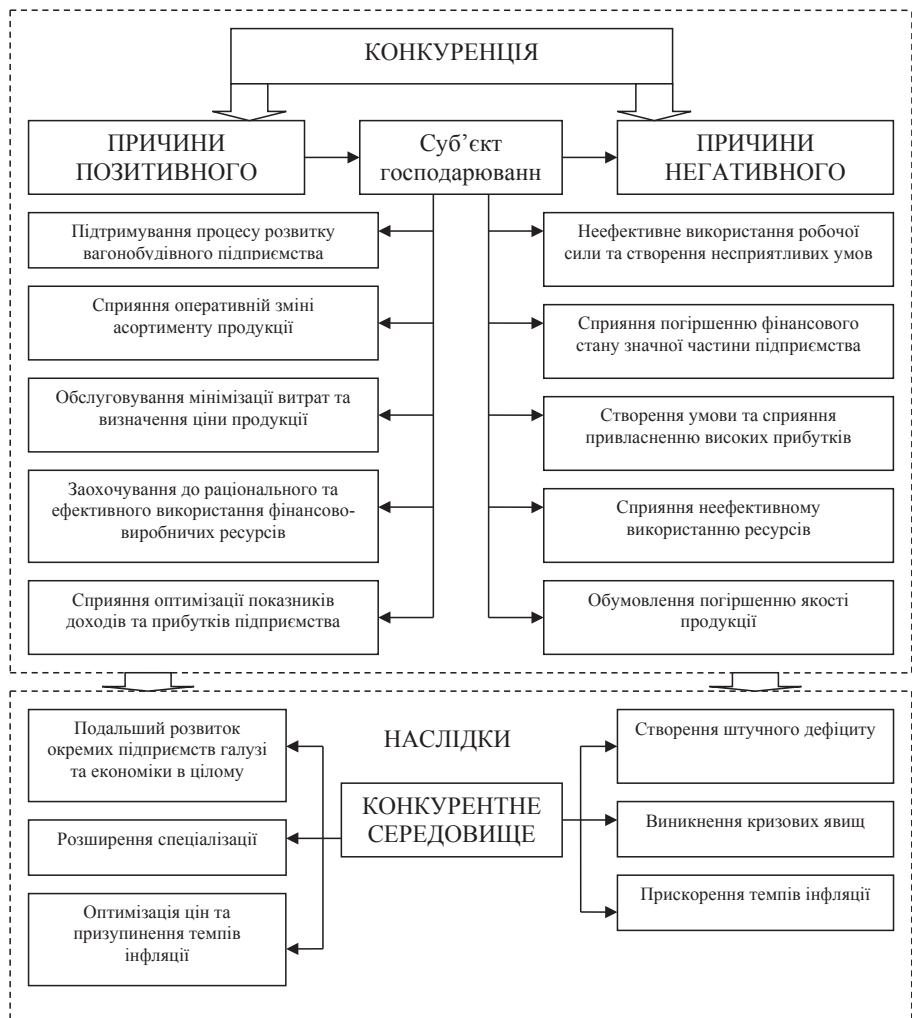

Рис. 1. Причинно-наслідковий механізм впливу конкуренції на конкурентне середовище

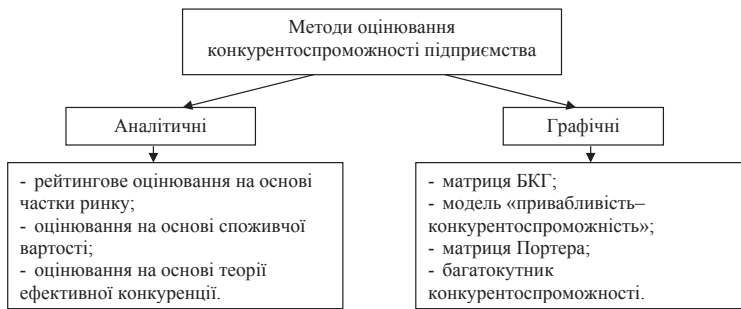

Рис. 2. Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства

дів, які у сукупності складають методологічну базу дослідження. При цьому відправною точкою є врахування інтересів споживачів.

Зазначимо, що до сьогодні не вироблено єдиної універсальної методики оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств [5-10]. Найвідоміші моделі та методи оцінювання рівня конкурентоспроможності можна поділити на дві групи: аналітичні та графічні (рис. 2).

Наведені методи є досить зручними для оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства, проте застосування деяких з них є дещо обмеженим, оскільки:

– по-перше, суб'єктами конкуренції на роздрібно-му ринку виступають пункти продажу товарів, частина яких належить до структурних підрозділів національних та транснаціональних корпоративних мереж, різних об'єднань і не веде власного фінансового та статистичного обліку (не дає можливості застосувати методи оцінки рівня конкурентоспроможності, які базуються на використанні фінансових та статистичних даних);

– по-друге, частина магазинів належить фізичним особам – підприємцям, які знаходяться на спрощеній системі звітності, що теж не дає змоги розраховувати низки показників конкурентоспроможності.

Враховуючи викладене та наявність і доступність інформації, охарактеризуємо найбільш привабливі, на наш погляд, методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств.

Суть методу різниць полягає у визначенні переваг і недоліків підприємства за окремими оціночними показниками. Під час застосування цього методу підприємство, що оцінюється, порівнюється тільки з одним підприємством-конкурентом. За кожним із оціночних показників визначається конкурентна позиція підприємства та кількісний розрив у досягнутих значеннях.

Наступним методом оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства є метод балів, який дає змогу визначити загальне становище, сильні та слабкі позиції підприємств, що оцінюються, його використання базується на визначенні місця

кожного підприємства за різними критеріями оцінки шляхом ранжирування досягнутих значень. Алгоритм методу балів складається з: 1) складання матриці оціночних показників; 2) виокремлення найкращого значення окремого оціночного показника із загальної кількості підприємств та присвоєння йому певного балу; 3) розрахунок балів, отриманих підприємствами-конкурентами за цим показником шляхом порівняння їх фактичних значень із кращими у даній вибірці; 4) визначення значущості окремого показника у загальній оцінці конкурентоспроможності та розрахунок її загального рівня. Виконання такого обсягу робіт дає змогу визначити показники, за якими підприємство випереджає конкурентів, а за якими – відстає. Але застосування цього методу не дозволяє оцінити кількісний рівень відставання підприємства від конкурентів.

Наступний метод – метод «еталону», або графічний метод. Цей метод використовують для наочного відображення конкурентних переваг і недоліків підприємства. Для цього необхідно: 1) встановити еталонну кількість балів оцінювання, однаково для кожного напрямку дослідження; 2) визначити напрями (зони) оцінювання конкурентоспроможності; 3) визначити кількість балів, набраних підприємством, порівняно з еталонним значенням; 4) побудувати багатокутник фактичного стану підприємства шляхом відкладання на осях набраних балів і об'єднання отриманих точок лініями. Цей метод може використовуватися не тільки для оцінки конкурентоспроможності підприємства, щодо існуючих конкурентів, але й для порівняння з бажаним, еталонним станом. Однак його застосування є дещо суб'єктивним, оскільки передбачає використання експортної оцінки у визначенні значущості кожного показника. Як бачимо, кожен з перелічених методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства має свої переваги та недоліки. Тому для отримання достовірного варіанта та вибору оптимальної управлінської стратегії необхідно одночасно застосувати кілька методів.

При визначенні рівня конкурентоспроможності підприємств у процесі їх позиціонування рекомендуємо використовувати запропоновану нами методику. В її основу покладено експертне визначення вагомості впливу факторів у розрізі кожної з чотирьох підсистем (n) (ринкової, товарної, фінансової, соціальної) та розраховані, виходячи з показників, що формують ці фактори, зведені індекси значущості кожної підсистеми (I_i). Рівень конкурентоспроможності визначається за формулою:

$$КС = \sum_{i=1}^4 I_i n_i,$$

де КС – рівень конкурентоспроможності підприємства;

I_i – зведений індекс значущості підсистеми;

Таблиця 1

Характеристика підприємств за рівнями конкурентоспроможності

Критерії	Рівень конкурентоспроможності підприємства		
	Високий 0,8 – 1	Достатній 0,50–0,79	Низький >0.49
Рентабельність діяльності	стійка	стабільна	нестабільна
Рівень товарного забезпечення	чітко виражений	помірний	відсутній або слабкий
Фінансова стійкість	наявна	недостатня для великих інвестицій	відсутня
Рівень якості обслуговування	відповідає очікуванню покупців	інколи не відповідає	завжди не відповідає

Таблиця 2

Зведені результати оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств вагонобудування

Назва підприємства	Рівень конкурентоспроможності підприємства		
	Високий 0,8 – 1	Достатній 0,50–0,79	Низький >0.49
ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод»		0,74	
ВАТ ХК «Луганськтепловоз»			0,46
ВАТ «Дніпровагонмаш»		0,71	
«Азовмашінвестхолдинг»	0,82		

n_i – коефіцієнт вагомості чинників в розрізі виділених підсистем.

Отже, необхідно з'ясувати, до якого угруповання підприємств за рівнем конкурентоспроможності належать ті, що досліджуються. Для цього пропонуємо градацію підприємств залежно від рівня конкурентоспроможності: високий; достатній; низький. Основою цієї градації є рівень стабільності основних показників господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Запропоновану нами методику адаптовано для чотирьох підприємств вагонобудівної галузі: ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод», ВАТ ХК «Луганськтепловоз», «Азовмашінвестхолдинг», ВАТ «Дніпровагонмаш». Базою для визначення рівня конкурентоспроможності обраних підприємств стали результати господарсько-фінансової діяльності останніх трьох років (2011-2013 рр.).

ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод» належить значна частка ринку, що забезпечує зростання конкурентоспроможності та ефективне використання конкурентних переваг. Важливим для компанії є здійснення необхідних капіталовкладень для отримання максимального прибутку при одночасному використанні власних сильних сторін.

ВАТ ХК «Луганськтепловоз» не володіє грошовими коштами, достатніми для протидії конкурентам, відтворення ресурсного потенціалу та зростанню частки цільового ринку.

ВАТ «Дніпровагонмаш» – потужний конструкторський потенціал, найширший асортимент серед конкурентів, недостатнє володіння грошовими коштами для оптимального використання унікальних конструкторських розробок.

«Азовмашінвестхолдинг» – визнаний на світовому ринку виробник металургійного та гірничорудного обладнання, підйомно-транспортних машин, вантажних вагонів; найбільшу частку в річному обсязі виробництва холдингу займає продукція вагонобудування; високий рівень конкурентоспроможності продукції; потужна інвестиційна база для інноваційних розробок.

Згідно з проведеними розрахунками, отримаємо зведені результати рівня оцінювання конкурентоспроможності досліджуваних підприємств вагонобудування (табл. 2).

Дана методика дозволяє виявити слабкі сторони підприємств та опрацювати заходи, пов'язані з реструктуризацією основних фондів, підвищенням обо-

ротності товарних запасів та продуктивності праці, що у сукупності забезпечить у подальшому підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, запропонована методика оцінювання рівня конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств дозволяє забезпечити розробку системи заходів із формування та використання конкурентних переваг у конкурентному середовищі. Методика також сприяє процесу формування конкретної стратегії, метою якої є вибір стратегічної альтернативи для підвищення ефективності діяльності вагонобудівного підприємства у довгостроковій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пономарьова Т.В. Забезпечення конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств України : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Т.В. Пономарьова – Харків: 2012. – 24 с.
2. Швець В.Я. Оцінка забезпеченості вагонобудівних підприємств персоналом та обґрунтування ефективності його використання / В.Я. Швець, А.Ю. Березюк // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2013. – Т. 18. – Вип. 1/1. – С. 38-42.
3. Дубель Г.В. Формування конкурентних позицій українських вагонобудівних компаній на ринку СНД / Г.В. Дубель // Ефективна економіка. – 2010. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
4. Борисенко З. Міжнародна конкурентна політика в умовах глобалізації світової економіки / З. Борисенко // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 88-102.
5. Гордон Ян. Целевая конкуренция / Ян Гордон ; пер. с англ. С. Жильцов, И. Малкова, Е. Федорова. – М. : Вершина, 2006. – 368 с.
6. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базелюк, Я.В. Белінська та ін. ; за ред. Я.А. Жаліло. – К. : НІСД, 2005. – 259 с.
7. Прахалад К.К. Майбутнє конкуренції. Творення унікальної цінності спільно з клієнтами / К.К. Прахалад, Векант Рамасвами; пер. з англ. М. Сливоцького. – К. : Видавництво Олексія Капусти (підрозділ «Агенція «Стандарт»), 2005. – 258 с.
8. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии : учебник для вузов : пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – Москва : Банки и биржи. : ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
9. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
10. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика : учеб.-практ. пособие / А.Ю. Юданов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Ассоциация авторов и издателей «Тандем», издательство «ГНОМ-ПРЕСС», 1998. – 384 с.